

The Methods of Islam's Enemies in Discouraging Managers from the Perspective of the Quran (with Emphasis on the Second Step Declaration of the Supreme Leader of Islamic Revolution)*

Hadi Tehranipour*

Abstract:

The Quran, as the sole authentic and enduring source in all aspects of life, provides life-giving guidance and creates the groundwork for human growth and excellence. Undoubtedly, among the significant obstacles to guidance and flourishing is the despair of managers, which enemies of the Islamic society spare no effort to foster. The importance of the issue and the lack of prior research with the adopted approach led the authors to analyze the methods of Islam's enemies in discouraging managers by referring to the verses of revelation and the statements of the esteemed Leader's office, focusing on the Second Step Declaration of the Supreme Leader of Islamic Revolution. The research findings indicate that the methods of Islam's enemies in discouraging Muslim managers vary, and they employ strategies such as: ۱- Creating instability in beliefs and convictions, ۲- Instilling weakness and lack of motivation in achieving values and goals, ۳- Imposing suffering and hardship to hinder progress, ۴- Preventing charity and goodness, ۵- Fostering division and discord between managers and the people, ۶- Weakening the Islamic society and bringing it under control, which results in squandering the resources and wealth of that society. It also becomes clear that the way to counter and neutralize the despicable methods of relentless enemies lies in identifying their schemes and plans and combating them. Through unity, cohesion, and adherence to the Quran and the Prophetic tradition, Muslims can progress and achieve their goals.

Keywords: Holy Quran, Obstacles and Challenges, Discouragement Methods, Managers, the Second Step Declaration of the Supreme Leader of Islamic Revolution.

---

*. Date of Receipt: ۱۴/۲/۱۴۰۲ SH May ۴, ۲۰۲۳ CE) & Date of Acceptance: ۱۰/۵/۱۴۰۲ SH (August ۱, ۲۰۲۳ CE)

*. th Level Student, Imam Ali Bin Abi Talib (AS) Quran Specialist Center, Quran and Sciences (Management Orientation), (Corresponding Author): hthrani۵۲@gmail.com

شیوه‌های دشمنان در مایوس‌سازی مدیران از منظر قرآن (با تأکید بر بیانیه گام دوم)*

هادی تهرانی پور*

چکیده

قرآن به‌عنوان تنها منبع اصیل و ماندگار در تمام عرصه‌های زندگی، رهنمودهای حیات‌بخش ارائه نموده و بستر رشد و تعالی انسان را فراهم ساخته است. بدون تردید از جمله مسائل مهمی که مانع هدایت و شکوفایی است، ناامیدی مدیران است و دشمنان جامعه اسلامی تمام تلاش خود را انجام می‌دهند؛ تا بتوانند مدیران را مایوس سازند. اهمیت مسئله و عدم سابقه پژوهش با رویکرد اتخاذ شده، موجب شد نگارنده با مراجعه به آیات کلام وحی و بیانات مقام معظم رهبری با محوریت بیانیه گام دوم، شیوه‌های دشمنان اسلام در مایوس‌سازی مدیران را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. یافته‌ها نشان می‌دهد که شیوه‌های دشمنان اسلام در مایوس‌سازی مدیران مسلمان، مختلف بوده و آنان جهت اجرا و عملیاتی سازی برنامه‌ها و رسیدن به اهدافشان از حربه‌هایی همچون ایجاد تزلزل در اعتقادات و باورها، ایجاد سستی و بی‌انگیزگی در رسیدن به ارزش‌ها و اهداف، تحمیل رنج و مشقت به منظور عدم پیشرفت، جلوگیری از خیرات و خوبی‌ها، ایجاد اختلاف بین مدیران و مردم، تضعیف جامعه اسلامی و به سلطه درآوردن آن که نتیجه‌اش هدر دادن منابع و ثروت‌های آن جامعه است، استفاده می‌نمایند. همچنین روشن شد که راه برون‌رفت و خنثی‌سازی روش‌های شوم دشمنان عنود لدود، در شناسایی طرح و برنامه‌ها و مبارزه و مقابله با آنان است و مسلمانان از این طریق می‌توانند با اتحاد و انسجام و تمسک به قرآن و عترت (علیهم‌السلام) در مسیر رشد و تعالی قرار گیرند و به اهداف خود برسند.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، موانع و چالش‌ها، شیوه‌های مایوس‌سازی، مدیران، بیانیه گام

دوم.

* . تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۲/۱۴ و تاریخ تأیید: ۱۴۰۲/۵/۱۰

*. طلبه سطح ۴، مرکز تخصصی قرآن امام علی بن ابیطالب (ع)، قرآن و علوم (گرایش مدیریت)، (نویسنده مسئول):

hthrani02@gmail.com

بیان مسئله

یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین مسائلی که در مورد سرنوشت ایران و اسلام و سرنوشت مستضعفین جهان و حکومت جهانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران مطرح است، تداوم این انقلاب است و این دوام زمانی تحقق خواهد یافت که با ضابطه و قانون باشد و علل بقا و موانع سر راه آن به خوبی شناخته شود و به طور کامل این عوامل مؤثر در جهت نیل به اهداف پیاده شود. بدون تردید دشمن‌شناسی برای یک فرد مسلمان از جمله مسائلی است که از اهمیت بالایی برخوردار است و در آموزه‌های دینی نیز به آن تأکید فراوان شده است. به طوری که او باید دشمنان و اهداف آن‌ها را بشناسد و در جهت خنثی‌سازی اهداف سوء آن‌ها تلاش لازم را بنماید. تا بتواند در این مسیر الهی به هدف والای خود برسد.

یکی از منابع شناخت تاریخ می‌باشد که به طور دقیق رمز سقوط یک امت و یا علت بقای آن را بیان می‌کند و اساساً وقایع تاریخی که در قرآن آمده به خوبی می‌تواند بیانگر و چراغ راه برای اهداف یک حرکت الهی باشد. حضرت علی (علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه می‌فرماید: «از کیفرهایی که بر اثر سوء افعال و اعمال ناپسند بر امت‌های پیشین وارد شد، بر حذر باشید، حالات آن‌ها را در خوبی و بدی به یاد آرید و بترسید از اینکه شما هم مانند آنان شوید، هر گاه به تفاوت دو حال آن‌ها (پیروزی و شکست) می‌اندیشید به سراغ اموری بروید که موجب عزت و اقتدار آنان شد؛ دشمنان را از آن‌ها دور کرد؛ عافیت و سلامت را بر آنان گسترش داد...» (نهج‌البلاغه خطبه ۱۹۲)

یکی از برداشتهایی که می‌توان از این کلام داشت این است که رعایت قوانین حاکم بر تاریخ رابطه مستقیم با تداوم انقلاب و سازمان‌دهی جامعه‌ای ایده‌آل دارد.
یکی از اهداف دشمن که برای رسیدن به آن به راه‌های گوناگون متوسل می‌شود، ایجاد یاس و ناامیدی در بین مردم و مدیران جامعه اسلامی می‌باشد و دارا بودن این خصوصیت به طور

قطع، حرکت کردن در مسیر دشمن می‌باشد و باید مدیران در جامعه اسلامی طوری رفتار کنند که باعث ناامیدی در بین مردم نباشد.

چنانچه که مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب به این امر مهم اشاره می‌کنند و می‌فرمایند: «اما پیش از همه چیز، نخستین توصیه‌ی من امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده است. بدون این کلید اساسی همه‌ی قفل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. آنچه می‌گویم یک امید صادق و متکی به واقعیت‌های عینی است. این جانب همواره از امید کاذب و فریبنده دوری جسته‌ام، اما خود و همه را از نومی‌دی بیجا و ترس کاذب نیز بر حذر داشته‌ام و بر حذر می‌دارم. در طول این چهل سال و اکنون مانند همیشه سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مأيوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است.» (بیانیه گام دوم)

قرآن کریم با دسته‌بندی دشمنان در گروه‌های مختلف و بیان اهداف گوناگون آن‌ها، به اهمیت این مسئله اشاره کرده است. و اگر ما به آنچه که قرآن تأکید کرده توجه نماییم و دشمن را خوب بشناسیم و نسبت به هدف او آگاهی کسب کنیم به طور مسلم می‌توانیم او را در رسیدن به اهدافش ناکام بگذاریم. و باید به این مسئله توجه داشته باشیم که دشمنان اسلام برای حفظ منافع خود همواره در پی توطئه بر علیه جامعه اسلامی می‌باشند تا به واسطه این توطئه‌ها یأس و ناامیدی را در بین مردم و مدیران جامعه اسلامی برای رسیدن به اهدافشان، حاکم کنند.

جمهوری اسلامی ایران یکی از جوامع مسلمان جهان است که با حاکمیت شیعه و الگوگیری از دستورات ناب اسلام، توانسته در طول چهار دهه به پیشرفت‌های چشم‌گیری در زمینه‌های مختلف دست یابد و با وجود تحریم‌های فراوان از طرف استکبار جهانی به‌عنوان الگویی در خوداتکایی و عدم وابستگی، در میان کشورهای اسلامی تبدیل شود. و از آنجایی که دشمنان اسلام نمی‌توانند شاهد این حجم از پیشرفت‌ها باشند، با ایجاد یأس و ناامیدی از راه‌های گوناگون در بین مردم و مدیران آن جامعه در پی از بردن و توقف آن پیشرفت‌ها می‌کوشند.

یکی از مسائل مورد نیاز مردم مسلمان در زمان کنونی، آگاه نمودن آنها از این توطئه‌ها به واسطه بیان آیات الهی و کلام معصومین (ع) در این زمینه می‌باشد. و ما در این تحقیق با رجوع به قرآن کریم در می‌یابیم که خداوند متعال دشمن و راه‌های نفوذ او را برای ما معرفی نموده است. و به نظر می‌رسد که با عمل به دستورات ناب الهی می‌توانیم بر این توطئه‌ها غالب شویم و دشمن را در رسیدن به اهدافشان ناکام بگذاریم.

اهمیت جایگاه امید در مدیران جامعه اسلامی

امید به آینده در فرهنگ اسلامی زیاد مطرح شده است و قرآن کریم برای اینکه انسان را به کارهای شایسته تشویق و ترغیب کند از این مسئله استفاده نموده است. امید در دل انسان باعث می‌شود که انسان منشأ ایجاد عمل باشد. چنانچه خداوند متعال می‌فرماید: «فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا» (کهف/۱۱۰).

در این آیه امید به رحمت و آمرزش خداوند متعال باعث می‌شود که ایجاد انگیزه کند تا اینکه انسان اعمال شایسته در راستای رضای خدا انجام دهد. یا به بیان دیگر می‌توان اینطور گفت که امید یک حالت روحی و روانی است که انگیزه انسان را نسبت به کار و فعالیت برمی‌انگیزاند. در آیه‌ای دیگر، ناامیدی از رحمت الهی در برابر شر، یکی از آفات شمرده شده است؛ «لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ» (فصلت/ ۴۹)

منظور از انسان در اینجا انسان تربیت نیافته‌ای است که قلبش به نور معرفت الهی و ایمان پروردگار، و احساس مسئولیت در روز جزا روشن نشده، انسان‌هایی که بر اثر جهان‌بینی‌های غلط در محدوده عالم ماده گرفتارند، و روح بلندی که ماورای آن را ببیند، و ارزش‌های والای انسانی را بنگرد، ندارند. آری آنها به هنگام اقبال دنیا مسرور و مغرورند، و به هنگام ادبار دنیا مغموم و مأیوس‌اند، نه پناهگاهی دارند که به آنها پناه دهد و نه چراغ فروزانی که نور امید بر قلب آنها بپاشد. (مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۰، ص ۳۲۰)

در روایتی حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرمایند: «الْأَمَلُ رَحْمَةٌ لِأُمَّتِي وَ لَوْ لَا الْأَمَلُ مَا رَضَعَتِ الْوَالِدَةُ وَلَدَهَا وَلَا عَرَسَ غَارِسٌ شَجْرًا»؛ امید و آرزو برای پیروان من رحمت است و اگر امید نبود، هیچ مادری کودکش را شیر نمی‌داد و هیچ باغبانی نهالی نمی‌کاشت. (مجلسی، ج ۷۴، ص ۱۷۵).

دشمنان انقلاب به منظور سرنگونی نظام اسلامی، روحیه یأس و ناامیدی را در بین مردم بخصوص جوانان ترویج می‌دهند. زیرا یأس و ناامیدی یکی از موانع مهم تحرک و تلاش است و ملت ناامید به آسانی تحت سلطه بیگانگان قرار می‌گیرد. حضرت امام خمینی (ره) در این زمینه می‌فرمایند: «از توطئه‌های مهمی که در قرن اخیر، خصوصاً در دهه‌های معاصر و به ویژه پس از پیروزی انقلاب آشکارا به چشم می‌خورد، تبلیغات دامنه‌دار با ابعاد مختلف برای مأيوس نمودن ملت‌ها و به خصوص ملت فداکار ایران از اسلام است. (وصیت‌نامه سیاسی الهی امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، ص ۸۶)

مقام معظم رهبری نیز یأس و ناامیدی را بزرگ‌ترین آفت برای جوانان می‌دانند و می‌فرمایند: «جوانان عزیز دشمن روی شما سرمایه‌گذاری‌های زیادی می‌کند. حواستان جمع باشد. عده‌ای را به بی‌تفاوتی می‌کشاند و عده‌ای را دل‌سرد و مأيوس می‌کند. یأس بزرگ‌ترین آفت جوان است... در مقابل یأسی که دشمن می‌خواهد به جوان‌ها تلقین و تزریق کند، خودتان را مصونیت بدهید.» (دیدار دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳ آبان ۱۳۶۸).

تحلیل شیوه‌های دشمنان اسلام در مأيوس‌سازی مدیران

قرآن کریم ترفندهای دشمنان برای رسیدن به اهداف خود را در چندین آیه مطرح می‌کند و با بیان این آیات راه‌های نفوذ دشمن و ایجاد یأس و ناامیدی را در بین امت اسلام بیان می‌دارد که نوشتار پیش رو حسب وسع و ظرفیت که دارد برخی از آن‌ها را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد.

۱- ایجاد تزلزل در اعتقادات و باورها

یکی از مهم‌ترین حربه‌های که دشمن همیشه جهت اطفاء نور الهی و مأيوس‌سازی آحاد جامعه و به خصوص مدیران اسلامی اتخاذ کرده و می‌کند مسئله تزلزل در اعتقادات و باورها است. از آنجا که دشمن خطر باورمندی و پایبندی مدیران به اعتقاداتشان را به خوبی می‌داند، سعی می‌کند که بانفوذ در سازمان‌های اسلامی مدیران را نسبت به عقاید و باورهایشان متزلزل سازد و بدیهی است با موفقیت در این امر بسیار از برنامه‌های دشمن بدون هزینه آن‌چنانی در جامعه اسلامی اجرا و عملیاتی می‌شود.

خداوند متعال جهت مقابله مسلمانان با دشمنانشان راهکارهای ارائه نموده است که مسلمانان می‌توانند با مراجعه به کلام وحی و فراگیری و عملیاتی سازی آن‌ها ضمن خنثی‌سازی طرح و برنامه‌های دشمن، به رشد و تعالی و شکوفایی سازمان‌ها اسلامی کمک نموده بقا و ادامه حیات خویش را نیز تضمین نمایند.

برخی از مهم‌ترین برنامه‌های اسلام جهت خنثی‌سازی و مقابله با دشمن به اجمال تبیین می‌گردد.

الف) ایجاد امید در سایه ایمان

مسئله امید در قرآن و فرهنگ اسلامی مطرح شده است و خداوند در قرآن انسان را به آن تشویق نموده است و از آنجایی که امید به آینده در همه کارهای خوب و شایسته باعث پیشرفت انسان می‌شود و این پیشرفت برای دشمنان اسلام ناخوشایند است لذا برای عدم دستیابی به آن تلاش می‌کنند.

خداوند متعال در قرآن کریم یکی از آثار ایمان را امید به رحمت خداوند اعلام می‌دارد و می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (بقره/۲۱۸).

در این آیه امیدواری مؤمنان و مهاجران مجاهد به رحمت خدا ذکر شده است. و با اینکه امید یک حالت روانی محسوب می‌شود، ولی آثار آن در عمل آشکار می‌گردد. و درواقع، مؤمنان و مهاجران در راه خدا می‌توانند ادعای امید به رحمت الهی داشته باشند.

ب) تعاون و همکاری در بین مؤمنین

خداوند در آیه‌ای دیگر به مؤمنان دستور تعاون و همکاری می‌دهد و این صفت را از نشانه‌های مؤمن می‌داند و می‌فرماید: «وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى...» (مائده/۲). همکاری و تعاون در بین مؤمنین باعث پیشرفت در امور مادی و معنوی می‌شود که این پیشرفت مورد خوشایند دشمنان نمی‌باشد و آن‌ها نمی‌توانند شاهد این امور باشند و در برابر آن توطئه می‌کنند. در آیه‌ای دیگر رابطه بین مؤمنین را رابطه‌ای دوستانه بیان می‌کند و می‌فرماید: «وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ...» (توبه/۷۱).

ج) افزایش استقامت در برابر سختی‌ها در پرتوی ایمان به خدا

استقامت در برابر سختی‌ها یکی دیگر از آثار ایمان به خداست؛ چنانچه که می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت/۳۰)؛ در حقیقت کسانی که گفتند پروردگار ما خداست سپس ایستادگی کردند فرشتگان بر آنان فرود می‌آیند [و می‌گویند] هان بیم مدارید و غمگین مباشید و به بهشتی که وعده یافته بودید شاد باشید.

در روایتی نقل شده است که امیرالمؤمنین علی (ع) روزی به پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: که مرا سفارشی بفرماید پیامبر رحمت و مغفرت می‌فرماید: «قُلْ رَبِّی اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَغْفِرْ»؛ بگو پروردگار من الله است؛ آنگاه استقامت کن (مجلسی، ج ۴۰، ص ۱۷۵).

ایمان انسان زمانی ارزش مضاعف پیدا می‌کند که در سختی‌ها و دشواری‌ها و فشارهای بیرونی همراه با استقامت باشد و اگر اینطور نباشد روزنه رسوخ دشمن در مؤمنین پیدا می‌شود و می‌تواند در جهت ناامید سازی ملت مسلمان قدم بردارد.

مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان می‌فرماید: «ملت ایران «رَبَّنَا اللّٰه» را گفت، پایش ایستاد. این ایستادن پای این سخن، از نسلی به نسل دیگر منتقل شد. امروز شما جوان‌هایی که این بیانات پرنشاط و شاداب و صادقانه و پر تپش را اینجا مطرح کردید، احتمالاً هیچ کدامتان در آغاز انقلاب در این دنیا نبودید، دوره‌ی انقلاب را ندیدید، دوره‌ی جنگ را ندیدید، زمان امام را درک نکردید؛ اما خط، همان خط است؛ راه، همان راه است؛ هدف، همان هدف‌هاست؛ مطالبی که گفته می‌شود، درست همان مطالبی است که آن روز اگر می‌خواستیم بگویم، می‌گفتیم» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۰/۵/۱۹).

جامعه اسلامی اعم از مردم و مدیران باید توجه داشته باشند که یکی از اهداف دشمن از بین بردن استقامت در بین مردم و مدیران می‌باشد و زمانی که استقامت در برابر مشکلات و فشارهای دشمنان بر مؤمنین از جامعه اسلامی برود، یأس و ناامیدی در این جامعه حاکم می‌شود. پس باید طوری رفتار کرد که دشمن در رسیدن به این هدف خود ناکام بماند.

د) ایجاد روحیه جهاد در برابر دشمنان در سایه ایمان

یکی دیگر از آثار ایمان ایجاد روحیه جهاد در برابر دشمنان است. همان چیزی که رعب و وحشت در دل آن‌ها ایجاد می‌کند و از ایمان به خدا به عنوان تجارتي نجات‌بخش یاد می‌شود. در این مورد خداوند متعال می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ

أَلِيمٌ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (صف/ ۱۰ و ۱۱) ای کسانی که ایمان آورده‌اید آیا شما را به تجارتی کنم که از عذاب از عذاب دردناک شما را رهایی می‌بخشد؟ به خدا و رسول او ایمان بیاورید، و در راه خداوند با اموال و جان‌هایتان جهاد کنید، این برای شما از هر چیز بهتر است بدانید.

در این آیه بعد از ایمان به خدا و رسول، جهاد در راه خدا مطرح می‌شود که در پیشبرد اهداف جامعه اسلامی بسیار مؤثر است.

ه) بهترین زندگی در سایه ایمان

خداوند متعال به مؤمنینی که ایمان را همراه با عمل صالح دارند، زندگی خوش و باسعادت وعده می‌دهد و می‌فرماید: «الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحَسُنَ مَا فِي رِجَالِهِمْ» (رعد/ ۲۹) کسانی که ایمان آوردند، و کارهای شایسته انجام دادند، برای آنان زندگی خوش و باسعادت و بازگشتی نیک است.

آثار ایمان به خدا در زندگی دنیا و آخرت فراوان است که چند نمونه از آن بیان شد. البته باید دانست که این گوهر گران‌بها که ایجاد امید می‌کند و تعاون و همکاری در جامعه را رونق می‌دهد و به انسان روحیه‌ای جهادی می‌دهد و استقامتش را در برابر مشکلات برای رسیدن به بهترین زندگی دوچندان می‌کند، برای مخالفان این آیین سنگین است و بر نمی‌تابد. لذا برای ایجاد یاس و ناامیدی در بین مردم و مدیران جامعه اسلامی در این مسیر تلاش خود را کرده تا آن‌ها را از این گوهر گران‌بها دور کنند.

در این مورد خداوند متعال می‌فرماید: «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ» (بقره/ ۱۰۹)؛ بسیاری از اهل کتاب پس از آنکه حق برای آنان روشن شد به سبب حسدی که از وجودشان شعله کشیده، دوست دارند که شما را پس از ایمانتان به کفر بازگردانند.

«بسیاری از اهل کتاب مخصوصاً یهود بودند که تنها به این قناعت نمی کردند که خود آئین اسلام را نپذیرند بلکه اصرار داشتند که مؤمنان نیز از ایمانشان بازگردند، و انگیزه آنان در این امر چیزی جز حسد نبود. قرآن در آیات فوق به این امر اشاره کرده می گوید: بسیاری از اهل کتاب به خاطر حسد دوست داشتند شما را بعد از اسلام و ایمان به کفر بازگردانند با اینکه حق برای آن‌ها کاملاً آشکار شده است. (مکارم شیرازی، ج ۱، ص ۳۹۹)

یکی از نکات مهم در این آیه این است که اسلام به مؤمنین آن‌چنان عزتی می دهد که دشمنان به دنبال آنند که مسلمانان را از آن ایمان به جهل و شرک و تفرقه زمان جاهلیت برگردانند. (مکارم شیرازی، تفسیر نور، ج ۱، ۱۸۰)

در بیانیه گام دوم به عنصر ایمان در قالب معنویت و اخلاق اشاره شده و می فرماید: «معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است... معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده‌ی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است» (بیانیه گام دوم)

بعد از این بیان به دشمنی دشمن در این زمینه اشاره می شود: «ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می بینیم.» (بیانیه گام دوم).

در فرازی دیگر از این بیانیه قدرت ایمان را یکی دیگر از علت‌های اصلی ایستادگی ملت در برابر دشمنان می شمارد و می فرماید: «و اگر نبود قدرت عظیم ایمان و انگیزه‌ی این ملت و رهبری آسمانی و تأییدشده‌ی امام عظیم‌الشان ما، تاب آوردن در برابر آن‌همه خصومت و شقاوت و توطئه و خباثت، امکان‌پذیر نمی شد.» (بیانیه گام دوم).

مقام معظم رهبری در یکی از سخنرانی‌هایی که با مردم قم داشتند به بحث مبارزه دشمن با اسلام و تزلزل پایه‌های ایمانی اشاره می‌کنند و آن را یکی از اهداف دشمن می‌شمارند می‌فرمایند: «هدف دشمنان جهانی اعم از استکبار و در رأس آن‌ها آمریکا و دیگر خورده‌ریزه‌های دشمن در هر نقطه عالم در مخالفت با انقلاب ما این است که با اسلام مبارزه کنند این‌ها با اسلام مخالف‌اند چون که اسلام را باعث کوتاه شدن دست غارتگران می‌دانند با اسلام مخالف‌اند چون که اسلام را موجب بریده شدن پای سگ‌های ولگردی می‌دانند که به جان خزائن این کشور افتاده بودند...» (دیدار با اقبشار مختلف از مردم قم ۱۳۷۱/۱۰/۱۹)

۲- ایجاد سستی و بی‌انگیزگی در نیل به اهداف

مسئله تلاش و نشاط کاری و داشتن روحیه مثبت از جمله صفاتی است که باید مدیران جامعه اسلامی به آن ملتزم باشند و از هرگونه کسالت و تنبلی و سستی اجتناب ورزند. اگر مدیران در جامعه اسلامی در پستی که مسئولیت آن را به عهده گرفته‌اند سستی ورزند و یا اینکه وظیفه خود را به درستی انجام ندهند مفاسد زیادی را در جامعه اسلامی وارد خواهند کرد و روحیه یاس و ناامیدی را در بین مردم به وجود خواهند آورد و مردم را نسبت به نظام ولایی بدبین خواهند کرد. تنبلی و سستی ریشه کسالت و ضعف است بنابراین در انتخاب مدیران در جامعه اسلامی باید از انتخاب افراد کاهل و سست‌عنصر پرهیز نمود.

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً» (نساء/۱۰۲)؛ کافران دوست دارند که شما از سلاح‌ها و متاع‌های خود غافل شوید و یک مرتبه به شما هجوم کنند.

این آیه در مورد جنگ و جهاد می‌باشد که دشمنان دنبال غفلت مسلمانان هستند تا بتوانند بر آن‌ها غالب شود به نظر می‌رسد که می‌توان این آیه را در همه عرصه‌ها تعمیم داد و آن اینکه

دشمن همیشه به دنبال این است که مسلمانان در همه عرصه‌ها غفلت لازم را داشته باشند تا پیشرفتی در کار آن‌ها نباشد زیرا جنگ و جهاد همیشه با اسلحه گرم یا سلاح سرد نیست بلکه ممکن است گاهی در عرصه علمی جهاد صورت گیرد و یا عرصه‌های دیگری که زمینه غلبه بر دشمن را فراهم کند. و این غلبه و پیروزی زمانی صورت می‌گیرد که مردم انقلابی و مدیران جامعه اسلامی در تلاش و تکاپو برای رسیدن به اهداف خود باشند.

امیر بیان در این باره می‌فرماید: «لَا تَتَّكِلْ فِي أُمُورِكَ عَلَى كِسْلَانٍ»؛ در کارهایت بر افراد تنبل تکیه نکن. (تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۷۴۵) و نیز در روایت دیگر از امام صادق (ع) نقل شده است که می‌فرماید: «إِيَّاكَ وَالْكَسَلَ وَالضَّبَجَرَ فَإِنَّهُمَا يَمْتَعَانِكَ مِنْ حَظِّكَ مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»؛ از تنبلی و بی‌حوصلگی بپرهیز، زیرا که این دو خصلت تو را از بهره دنیا و آخرت بازمی‌دارند. (کلینی، کافی، ج ۹، ص ۵۵۹).

مدیری که سست‌عنصر و تنبل باشد، نمی‌تواند بر دشمنان خود غلبه کند. چنانچه که حضرت علی (علیه‌السلام) در این مورد می‌فرماید: «مَنْ غَالَبَ الضَّدَّ رَكِبَ الْجُدَّ» «هر کس غلبه بر دشمن را خواهد باید اسب کوشش را سوار شود.» (تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ح ۶۳۴).

یکی از مواردی که در بیانیه گام دوم به عنوان نکات مثبت و حائز اهمیت به آن اشاره شده است، مشارکت همه مردم در مسائل انقلاب است؛ چنانچه می‌فرماید: «مشارکت مردمی را در مسائل سیاسی مانند انتخابات، مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی به اوج رسانید و در موضوعات اجتماعی مانند کمک‌رسانی‌ها و فعالیت‌های نیکوکاری که از پیش از انقلاب آغاز شده بود، افزایش چشمگیر داد. پس از انقلاب، مردم در مسابقه‌ی خدمت‌رسانی در حوادث طبیعی و کمبودهای اجتماعی مشتاقانه شرکت می‌کنند.» (بیانیه گام دوم)

از این فراز این نکته به دست می‌آید عدم سستی و در مقابل مشارکت عمومی در مسائل انقلاب، باعث برداشته شدن موانع از سر راه مسئولان و مدیران انقلابی می‌شود.

در یک سخنرانی دیگر مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: یک عده‌ای غفلت می‌کنند، نمی‌فهمند که ما این همه حرکت کرده‌ایم، پیش آمده‌ایم، نمی‌فهمند که ما هنوز راه طولانی در پیش داریم، نمی‌فهمند که ما دشمن داریم، دشمن از تنبلی ما از غفلت ما از اختلاف ما سوءاستفاده می‌کند. (بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت (علیهم‌السلام)، ۱۳۷۸/۴/۴).

۳- تحمیل رنج و مشقت به منظور عدم پیشرفت

ایجاد سختی و رنج یکی از حرب‌هایی است که دشمن از آن برای ایجاد یأس و ناامیدی در جامعه مسلمین استفاده می‌کند. انقلاب اسلامی که حدوداً ۴۲ سال از آن می‌گذرد، دشمنان آن همواره از راه‌های گوناگون برای ایجاد رنج و سختی در این تلاش بودند که مردم انقلابی و مدیران آن را از اهداف خود دلسرد و ناامید کنند تا مانع از خودکفایی آن‌ها شوند و آن‌ها را به عنوان عنصری وابسته و نیازمند به خود برای همیشه داشته باشند. آن‌ها در این مدت تحریم‌های ظالمانه‌ای را علیه جمهوری اسلامی ایران اجرا نمودند تا به اهداف خود برسند البته با مقاومت و استقامت مردم ایران اکثر این تحریم‌ها به فرصت تبدیل شد و دشمن را در اهداف خود ناکام گذاشتند.

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید «لَتُبْلَوُنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيراً وَإِنْ تُصِرُّوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» (آل عمران/۱۸۶)؛ به‌طور مسلم در اموال و نفوس خود آزمایش می‌شوید و از آن‌ها که پیش از شما کتاب (آسمانی) داده شدند (یعنی یهود و همچنین) از آن‌ها که راه شرک پیش

گرفتند سخنان آزاردهنده فراوان خواهید شنید، و اگر استقامت کنید و تقوی پیشه سازید (شایسته‌تر است) زیرا این‌ها از کارهای محکم و قابل اطمینان است.

وقتی مسلمانان از مگه به مدینه مهاجرت کردند، مشرکان به اموال آنان یورش برده و به هر کس که دست می‌یافتند، او را مورد آزار قرار می‌دادند. از طرف دیگر، در مدینه هم یهودیان به آن‌ها زخم زبان می‌زدند و حتی برخی با کمال بی‌شرمی برای زنان و دختران مسلمان، غزل‌سرایی کرده و یا آن‌ها را هجو می‌نمودند... این آیه ضمن تسلی دادن به مسلمانان، از آنان می‌خواهد در برابر آزار دشمنان صبر و تقوا پیشه کنند که مایه‌ی استواری آنان در ایمان می‌گردد (قرآنی، ج ۱، ص ۶۶۸).

این آیه به این مطلب اشاره دارد که در زندگی انسان‌های مؤمن سنگ‌اندازی‌های دشمنان بطور پیوسته وجود دارد. در مقابل مؤمنان باید با عزم راسخ در برابر آزار و اذیت‌ها و سخنان نیش‌دار آن‌ها سست و ناامید نشوند و صبر و تقوای الهی را پیشه کار خود سازند.

البته این فشارها و سختی‌ها از صدر اسلام برای مسلمین تاکنون بوده است. و خداوند متعال شکست دشمنان را قطعی شمرده است و می‌فرماید: «الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ» (محمد/ ۱)؛ خداوند برنامه‌ها و اهداف دشمنان کافر را و کسانی که در مسیر خدا سنگ‌اندازی می‌کنند، بی‌اثر می‌سازد و آن‌ها را با شکست مواجه می‌کند.

تعبیر «أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ» بیانگر این است که نتیجه تمام نقشه‌های دشمنان شکست خواهد بود و راه به جایی نمی‌برند.

امیرالمؤمنین حضرت علی (علیه‌السلام) در مورد نقشه‌های دشمن می‌فرماید: «تُكَادُونَ وَ لَا تَكِيدُونَ وَ تُنْتَقِصُ اطْرَافُكُمْ فَلَا تَمْتَعْضُونَ لَا يُنَامُ عَنْكُمْ وَ انْتُمْ فِي عَفْلَةٍ سَاهُونَ» (نهج البلاغه، خطبه ۳۴)؛ دشمن نقشه‌هایی مکارانه دارد، ولی شما طرح و نقشه‌ای بر ضد آنان ندارید، به

محدوده شما حمله می‌کنند و سرزمین شما را تصرف می‌کنند و شما ناراحت نمی‌شوید. دشمن برای حمله به شما خواب ندارد، ولی شما در خواب غفلت و بی‌خبری به سر می‌برید. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران عرصه جدیدی در دنیا باز شد. دشمنان انقلاب و اسلام دست به کار شدند و مخالفت‌های خود را آغاز کردند؛ چنانچه که در بیانیه گام دوم می‌فرماید: «آن روز که جهان میان شرق و غرب مادّی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت بزرگ دینی را نمی‌برد، انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد؛ چهارچوب‌ها را شکست؛ کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشید؛ دین و دنیا را در کنار هم مطرح کرد و آغاز عصر جدیدی را اعلام نمود. طبیعی بود که سردمداران گمراهی و ستم و اکتش نشان دهند، اما این و اکتش ناکام ماند. چپ و راستِ مدرنیته، از تظاهر به نشنیدن این صدای جدید و متفاوت، تا تلاش گسترده و گونه‌گون برای خفه کردن آن، هر چه کردند به اجلِ محتوم خود نزدیک‌تر شدند. اکنون با گذشت چهل جشن سالانه‌ی انقلاب و چهل دهه‌ی فجر، یکی از آن دو کانون دشمنی نابود شده و دیگری با مشکلاتی که خبر از نزدیکی احتضار می‌دهند، دست‌وپنجه نرم می‌کند! و انقلاب اسلامی با حفظ و پابندی به شعارهای خود همچنان به پیش می‌رود.» (بیانیه گام دوم)

مقام معظم رهبری در موضوع مقاومت و ایستادگی در برابر دشمنان انبیای الهی را به عنوان الگویی ایستادگی در مصاف با دشمن معرفی می‌کنند و می‌فرمایند: «راز اصلی این است که انبیا از میدان در نرفتند و شکست یکی از آن‌ها باعث نشد که دیگری به مصاف باطل نرود. همه انبیا مگر تعداد کمی در زمان حیات خود از طرف دشمنانشان ضربه خوردند در عین حال نتیجه کار این مجموعه‌ای که یا کشته یا سوزانده شدند، یا زندان رفتند و یا زنده‌زنده آره شدند و آن‌همه از قدرتمندان شکنجه کشیدند این است که امروز دنیا زیر پرچم معارف انبیا است و هر جای دنیا که شما بروید می‌بینید که معارف انبیا مطرح است و همه اخلاقیات خوب و این همه نام‌های زیبا

مثل عدالت و صلح و... به خاطر تعلیمات انبیاست. راز همه این‌ها خسته نشدن و از میدان در نرفتن است. (بیانات در جمع فرماندهان مسئولان و پرسنل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیروی انتظامی روز پاسدار، ۱۳۷۴/۱۰/۵)

۴- جلوگیری از رسیدن خیرات و خوبی‌ها

یکی از صفاتی که قرآن کریم برای دشمنان مطرح می‌کند این است که آن‌ها دوست ندارند هیچ خیر و خوبی به مؤمنین برسد. خداوند متعال می‌فرماید: «مَا يَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ» (بقره/۱۰۵)؛ کافران اهل کتاب، و هم چنین مشرکان، دوست نمی‌دارند خیر و برکتی از ناحیه خداوند بر شما نازل گردد، در حالی که خداوند رحمت خود را به هر کس بخواهد اختصاص می‌دهد، و خداوند صاحب فضل بزرگی است.

صاحب تفسیر مجمع‌البیان ذیل این آیه می‌فرماید: «دوست ندارند کافرین چه از اهل کتاب و چه از آن‌هایی که پرستش بت‌ها می‌نمایند و برای خدا شریک قرار می‌دهند اینکه خداوند از خیری که در نزد او است برای شما بفرستد، و منظور از خیر چیزی است که خداوند وحی کرده و نازل فرمود بر پیامبر خود که عبارت است از قرآن و احکام و مقررات و انگیزه دوست نداشتن دشمنی و حسادت است» (طبرسی، ج ۱، ص ۳۴۴).

با توجه به اینکه معلوم شد منظور از خیر در این آیه قرآن کریم است، در زندگی دنیا هم که نگاه می‌کنیم می‌بینیم که این صفت و روحیه در دشمنان، از صدر اسلام تاکنون وجود داشته و به خوبی قابل مشاهده می‌باشد زیرا که ما می‌بینیم کسانی که در برابر اسلام ایستاده‌اند از دادن فرمول‌های علمی، پزشکی و... و هر آنچه که باعث پیشرفت است، خودداری می‌کنند. ولی آنچه را که باعث فساد در جامعه می‌شود به راحتی رواج می‌دهند و هیچ محدودیتی برای آن قائل

نیستند و هدف اصلی آن‌ها ایجاد ناامیدی در جامعه مسلمان و بیان ناکارآمدی اسلام می‌باشد تا از این طریق بتوانند سلطه خود را بر جامعه مسلمان داشته باشند.

آنچه که برای ما خیر است و دشمن مانع از رسیدن ما به آن می‌شود باید با مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل (ما می‌توانیم) باید به دست بیاید. همانطور که در این چهار دهه از عمر انقلاب اسلامی ما به برخی از آن چیزها رسیده‌ایم. در بیانیه نیز به این مطلب اشاره دارد و می‌فرماید: «به‌رغم همه‌ی این مشکلات طاقت‌فرسا، جمهوری اسلامی روزبه‌روز گام‌های بلندتر و استوارتری به جلو برداشت. این چهل سال، شاهد جهادهای بزرگ و افتخارات درخشان و پیشرفت‌های شگفت‌آور در ایران اسلامی است. عظمت پیشرفت‌های چهل‌ساله‌ی ملت ایران آنگاه به‌درستی دیده می‌شود که این مدّت، با مدّت‌های مشابه در انقلاب‌های بزرگی همچون انقلاب فرانسه و انقلاب اکتبر شوروی و انقلاب هند مقایسه شود. مدیریتهای جهادی الهام گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل (ما می‌توانیم) که امام بزرگوار به همه‌ی ما آموخت، ایران را به عزّت و پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها رسانید.» (بیانیه گام دوم)

زمانی که دشمن می‌بیند ما در یک زمینه‌ای مثلاً هسته‌ای پیشرفت لازم را داشتیم و بدون شک در آینده کشور، به آن نیازمند خواهد بود، دشمنی دشمن افزون می‌شود. مقام معظم رهبری نیز یکی از علل دشمنی دشمن را پیشرفت هسته‌ای ایران اسلامی می‌داند و می‌فرماید؛ یکی از علل دشمنی استکبار و توطئه‌های جهانی با ملت ایران در قضیه انرژی هسته‌ای و قضایای مشابه همین است. (بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۴/۳/۱۳۸۷) این یک نمونه از شواهدی است تا اینکه ثابت کند که دشمن نمی‌تواند رسیدن خیر و خوبی را در جامعه ما ببیند و همیشه در تلاش است که مانع از آن شود.

۵- ایجاد اختلاف و تفرقه بین مدیران و مردم

یکی از چیزهایی که باعث قوت و نفوذناپذیری جامعه اسلامی می‌شود، اتحاد و همبستگی اجتماعی و عدم اختلاف در بین آحاد جامعه می‌باشد. این اتحاد می‌تواند در همه زمینه‌های اجتماعی و سیاسی صورت بگیرد. در آیات قرآن و روایات معصومین (علیه‌السلام) نیز به این مسئله مهم زیاد اشاره شده است. از جمله مسائلی که امیر مؤمنان علی (علیه‌السلام) در آن لحظات پایانی عمر شریف خود به عنوان وصیت به اطرافیان خود و خطاب به جامعه اسلامی اشاره کردند، همین مسئله اتحاد و همبستگی بود، که فرمودند: «وَعَلَيْكُمْ بِالتَّوَّاصِلِ وَالتَّبَادُلِ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّدَابُرِ وَالتَّقَاطُعِ»؛ و بر شما باد که به هم بیونید و نسبت به یکدیگر بذل و بخشش داشته باشید. و از پشت کردن و قطع ارتباط با یکدیگر بر حذر باشید. (نهج البلاغه، نامه ۴۷)

در قرآن کریم هم با استفاده از واژه‌هایی هم‌معنا مثل «اعتصموا» و یا واژه «ولا تفرقوا» به اهمیت این مسئله اشاره کرده است؛ و خداوند متعال در چند مورد نهی از تفرقه در جامعه مسلمین دارد و تأکید بر اتحاد بین آن‌ها را توصیه می‌فرماید؛ زیرا جامعه‌ای که فاقد اتحاد باشد، جامعه‌ای ناکارآمد و آسیب‌پذیر خواهد بود. لذا در قرآن می‌فرماید: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْهِمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ» (عمران/۱۰۳)؛ و همگی به ریسمان خدا (قرآن و اسلام و هرگونه وسیله ارتباط دیگر) چنگ زیند، و پراکنده نشوید! و نعمت (بزرگ) خدا را بر خود، به یاد آرید که چگونه دشمن یکدیگر بودید، و او میان دل‌های شما، الفت ایجاد کرد، و به برکت نعمت او، برادر شدید! و شما بر لب حفره آتش بودید، خدا شما را از آن نجات داد؛ این چنین، خداوند آیات خود را برای شما آشکار می‌سازد، شاید هدایت شوید.

در مورد شأن نزول این آیه از ابن عباس آمده است که مراد آیه در مورد جنگ‌های ۱۲۰ ساله‌ای بود که بین دو قبیله اوس و خزرج در مدینه رخ داده و با یکدیگر اختلاف داشتند. تا

اینکه خداوند به برکت اسلام و وجود حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) بین دل‌های آن‌ها الفت برقرار کرد و کینه‌های گذشته را نابود ساخت. (طبرسی، مجمع‌البیان، ج ۲، ص ۸۰۵)

در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: «وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِجْكُمْ» (انفال/۴۶) و از خداوند و فرستاده‌اش اطاعت کنید و با یکدیگر نزاع نکنید، که سست می‌شوید و مهابت و قوتتان از بین می‌رود، و صبر کنید، همانا خداوند با صابران است.

در این آیه خداوند متعال محصول نزاع در جامعه را سست شدن و از بین رفتن قوت معرفی می‌کند و وقتی که این دو عنصر در جامعه به وجود آمد، در این صورت موج یأس و ناامیدی در رسیدن به اهداف عالی در آن پدیدار خواهد شد.

تفرقه در انقلاب اسلامی بین مردم و مدیران باعث بی‌توجهی به اصل جریان انقلاب و شعارهای آن می‌شود و بالطبع تبعاتی عقب‌ماندگی و وجود مشکلات را نیز در پی دارد. چنانچه در بیانیه می‌فرماید: «و بدانید که اگر بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ چهل ساله نمی‌بود (که متأسفانه بود و خسارت بار هم بود) بی‌شک دستاوردهای انقلاب از این بسی بیشتر و کشور در مسیر رسیدن به آرمان‌های بزرگ بسی جلوتر بود و بسیاری از مشکلات کنونی وجود نمی‌داشت.» (بیانیه گام دوم)

مقام معظم رهبری در مورد این امر مهم می‌فرماید: «یکی از اهداف دشمن تخریب وحدت ملی، تخریب باورهای کارساز و مقاومت بخش و تخریب روح امید است.» (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۷۸/۹/۲۶)

۶- تضعیف نمودن جامعه اسلامی و به سلطه درآوردن آن

یکی دیگر از اهدافی که دشمنان اسلام به دنبال آن هستند این است که جامعه اسلامی را به جامعه‌ای ضعیف تبدیل کنند تا بتوانند آن را تجزیه و بر آن سلطنت کنند. لذا تلاش وافر دارند

بر اینکه جامعه اسلامی در هیچ زمینه‌ای رشد نداشته باشد و همیشه جامعه وابسته به بیرون از خود و ضعیف باشد. نیرومندی در بخش علمی، نظامی و دیگر بخش‌ها باعث می‌شود که ملت اسلام ملتی سرافراز باشد و این صفات می‌تواند مانع از دخالت و نفوذ دشمن شود.

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انْفِرُوا جَمِيعًا» (نساء/۷۱) ای کسانی که ایمان آورده‌اید آمادگی خود را (در برابر دشمن) حفظ کنید و در دسته‌های متعدد یا به صورت دسته واحد (طبق شرایط موجود) به سوی دشمن حرکت نمایید.

(حذر) بر وزن (خضر) به معنی بیداری و آماده‌باش و مراقبت در برابر خطر است (ثبات) جمع (ثبه) بر وزن (گنه) به معنی دسته‌های پراکنده است و در اصل از ماده (ثبی) به معنی (جمع) گرفته شده است.

در آیه فوق قرآن خطاب به عموم مسلمانان کرده و دو دستور مهم، برای حفظ موجودیت اجتماعشان به آن‌ها می‌دهد. جالب اینکه معنی حذر به قدری وسیع است که هرگونه وسیله مادی و معنوی را در بر می‌گیرد، از جمله اینکه مسلمانان باید در هر زمان از موقعیت دشمن، و نوع سلاح، و روش‌های جنگی، و میزان آمادگی، و تعداد اسلحه و کارایی آن‌ها باخبر باشند، زیرا تمام این موضوعات در پیش‌گیری از خطر دشمن و حاصل شدن مفهوم حذر مؤثر است. (مکارم شیرازی، ج ۴، ص ۳ و ۴)

این بیان قرآن به ما می‌فهماند که جامعه اسلامی و به خصوص مسئولین و مدیران آن، برای دفاع از آرمان‌های خود باید از همه لحاظ از نظر مادی و معنوی آمادگی خود را حفظ کنند تا بتوانند در جنگ اقتصادی، فرهنگی و نظامی مغلوب دشمن نشوند؛ و مسلمانان اگر به همین یک آیه عمل می‌کردند در هیچ زمینه‌ای در طول تاریخ دچار شکست و ناکامی نمی‌شدند؛ و از کلمه

(جمعاً) در آیه این نکته به دست می‌آید که این یک وظیفه همگانی است و اختصاص به گروه خاصی ندارد بلکه هر کس که در هر جایگاهی هست، باید وظیفه خود را انجام دهد.

در آیه‌ای دیگر خداوند متعال می‌فرماید: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَعَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ» (انفال/۶۰)؛ هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آن‌ها [دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از این‌ها را، که شما نمی‌شناسید و خدا آن‌ها را می‌شناسد.

در این آیه از دو کلمه (من قوه) که اشاره به قدرت افراد دارد و کلمه (من رباط الخیل) که اشاره به تجهیزات در کنار این قدرت دارد، استفاده شده است. که این دو عامل باعث رعب و وحشت در دل دشمن و مانع از تعرض آن می‌شود.

در آیه‌ای دیگر خداوند متعال داشتن نیرو و قوت را به عنوان یک هدیه و نعمت الهی برای کسانی که تقوا پیشه کنند، می‌شمارد و می‌فرماید: «وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ» (هود/۵۲)؛ و ای قوم من! از پروردگارتان طلب آموزش کنید سپس به سوی او بازگردید تا (باران) آسمان را پی در پی بر شما بفرستد و نیرویی بر نیروی شما بیفزاید، و روی (از حق) برنتابید و گناه نکنید.

بعضی از مفسرین گفته‌اند: مراد از این زیاد کردن قوت، زیادتی در نیروی ایمان بر نیروی بدن‌ها است یعنی اگر چنین کنید ما نیروی شمارا دوچندان می‌کنیم یکی نیروی بدن و یکی هم نیروی ایمانتان را چون مردم قوم هود نیروی بدنی داشتند و بدن‌هایشان قوی و محکم بود اگر ایمان می‌آوردند نیروی ایمانشان نیز به نیروی بدن‌هایشان اضافه می‌شد. (طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۴۴۵)

مقام معظم رهبری در این مورد می‌فرماید: برای به زنجیر کشیدن یک ملت هیچ چیزی ممکن تر و سخت تر از این نیست که قدرتمندان عالم بتوانند باورهای آن ملت و آن کشور را بر طبق نیازهای خودشان شکل دهند. هر باوری که یک ملت را به اتکای به خود، اعتماد به نفس، حرکت به جلو و تلاش برای استقلال و آزادی وادار کند، دشمن خونی آن کسانی هستند که می‌خواهند با قدرت متمرکز همه دنیا را در اختیار بگیرند و به نفع خودشان همه بشریت را استثمار کنند. (بیانات در جمع دانشجویان دانشگاه امیرکبیر، ۱۳۷۹/۱۲/۹)

در یکی دیگر از سخنرانی‌ها می‌فرماید: من مجدداً تأکید می‌کنم که از کید دشمن غافل نباشید. درست است که ما علی‌الظاهر در جبهه نظامی جنگ نداریم اما در جبهه‌های اقتصادی، سیاسی، تبلیغاتی، فرهنگی و همچنین در جبهه پنهان نظامی دشمن در مقابل ما صف آرایی کرده است. مسئولان کشور باید با خیال راحت و حواس جمع و با قدرت کید دشمنان را خنثی کنند و به مقابله با آن پردازند. مردم باید کمک کنند که ذهن مسئولان آرام باشد تا بتوانند ان شاء الله با سرعت و قدرت کار خود را ادامه بدهند و مطمئناً خدای متعال هم به ما لطف خواهد کرد (بیانات در دیدار با گروهی از روحانیون و مردم رفسنجان، ۱۳۶۸/۷/۲۱)

اما آنچه که ما در این مدت در انقلاب اسلامی به دست آوردیم قدرتی است که ابرقدرت‌های دنیا را مات و مبهوت کرده و آن‌ها را به چالش کشیده است. در گام دوم به این مطلب هم اشاره شده است که می‌فرماید: «ایران مقتدر، امروز هم مانند آغاز انقلاب با چالش‌های مستکبران روبه‌رو است اما با تفاوتی کاملاً معنی‌دار. اگر آن روز چالش با آمریکا بر سر کوتاه کردن دست عمال بیگانه یا تعطیلی سفارت رژیم صهیونیستی در تهران یا رسوا کردن لانه‌ی جاسوسی بود، امروز چالش بر سر حضور ایران مقتدر در مرزهای رژیم صهیونیستی و برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه‌ی غرب آسیا و حمایت جمهوری اسلامی از مبارزات مجاهدان فلسطینی در قلب سرزمین‌های اشغالی و دفاع از پرچم برافراشته‌ی حزب‌الله

و مقاومت در سراسر این منطقه است. و اگر آن روز، مشکل غرب جلوگیری از خرید تسلیحات ابتدایی برای ایران بود، امروز مشکل او جلوگیری از انتقال سلاح‌های پیشرفته‌ی ایرانی به نیروهای مقاومت است. و اگر آن روز گمان آمریکا آن بود که با چند ایرانی خودفروخته یا با چند هواپیما و بالگرد خواهد توانست بر نظام اسلامی و ملت ایران فائق آید، امروز برای مقابله‌ی سیاسی و امنیتی با جمهوری اسلامی، خود را محتاج به یک ائتلاف بزرگ از ده‌ها دولت معاند یا مرعوب می‌بیند و البته باز هم در رویارویی، شکست می‌خورد. ایران به برکت انقلاب، اکنون در جایگاهی متعالی و شایسته‌ی ملت ایران در چشم جهانیان و عبور کرده از بسی گردنه‌های دشوار در مسائل اساسی خویش است». (بیانیه گام دوم)

آنچه که می‌توان در نتیجه این قسمت به طور خلاصه بیان کرد این است که اگر ما در زمینه‌های مختلف قدرت نداشته باشیم، کید دشمن در زمینه استثمار کردن ما افزون خواهد شد تا بدین وسیله به چپاول منابع ما برسند و ما را از عنصر فعال و پویا تبدیل به عنصر راکد و ساکت و منفعل و مضمحل گردانند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه

نتایج و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که امید به آینده نقش محوری در پویای و رشد و تعالی جامعه دارد. عنصر امیدواری متضمن سعادت دنیوی و اخروی است البته به شرط اینکه این امیدواری با اتصال به مبدأ و مقصد قرین باشد. ره‌آورها حاکی از آن است که اگر در جامعه‌ای ناامیدی بر آن حاکم شود ارکان آن جامعه متزلزل شده و راه نفوذ دشمن بر آن هموار می‌گردد. همچنین مشخص شد که یکی از آثار ایمان به خدا ایجاد امید و حرکت در مسیر آینده است و این مسئله برای دشمنان بسیار سنگین و غیر قابل تحمل است لذا سعی می‌کنند با بهره‌گیری از جنگ‌افزارهای نرم به مقابله و کم‌رنگ کردن این مهم در جامعه اسلامی بپردازند. پس بر مسلمانان هوشیار و بیدار لازم است که در برابر این مکر و حيله دشمن با اتحاد و انسجام ایستادگی و مقاومت کنند و از تشمت و پراکندگی و اعتماد و اتکا به وعده‌های دروغین دشمن اجتناب کنند. نیز روشن شد که اگر در جامعه اسلامی رهنمودهای قرآن و اهل بیت (ع) الگوی کار مدیران و مردم انقلابی باشد، این جامعه می‌تواند بر توطئه‌های دشمنان غالب شود و در این مسیر توقف ننماید و تلاش وافر خود را برای رسیدن به آرمان‌های جامعه انقلابی داشته باشد.

مدیران و مردم انقلابی به آنچه که در آن زمینه پیشرفت داشته‌اند نباید مغرور شوند و در راه پیشرفت توقف ننمایند و خودشیفته نشوند و به آینده امیدوار باشند ولی در عین حال در صدد خنثی‌سازی برنامه‌های دشمن در همه عرصه‌ها به خصوص عرصه مایوس‌سازی باشند چون مطالعات نشان می‌دهد که در طول این چهل سال - و اکنون مانند همیشه - سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران جامعه از آینده است.

دشمنان همیشه با تمسک به خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه نشان دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن

یا انکار محسنات بزرگ، درصدد است که مدیران را ناامید سازند؛ پس ضروری است که طبق تأکيدات مقام معظم رهبری نسل جوان و انقلابی این محاصره‌ی تبلیغاتی دشمن را بشکنند و در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهند و ترس و نومیدی را از خود و دیگران برانند و این نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد است و گزاره‌های کلام وحی به خوبی روش‌ها و راهکارهایی را جهت خنثی‌سازی و فائق آمدن بر دشمنان ترسیم نموده است که مدیران جامعه می‌توانند با تمسک به آن‌ها از نقشه‌های شوم دشمنان مصون و در مسیر رشد و تعالی مقتدرانه حرکت کنند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

قرآن کریم (ترجمه آیت‌الله مکارم شیرازی)

۱. پور فاضلی، سید امیر، دشمن‌شناسی (از منظر حضرت آیت‌الله امام خامنه‌ای)، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، چ هفتم، ۱۳۹۶ ش.
۲. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و درر الکلم، قم، دار الکتاب الإسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ق.
۳. تهرانی پور، هادی، شاخصه‌های اصحاب حقیقی پیامبر (ص) از منظر قرآن (پایان‌نامه سطح ۳)، مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن حوزه علمیه قم، دفاع شده دی‌ماه ۱۳۹۹ ش.
۴. حسینی همدانی، محمد، انوار درخشان در تفسیر قرآن، تهران، لطفی، چاپ اول، ۱۴۰۴.
۵. حیدری، اسما، توقف ممنوع (ویژگی‌های دوران نوجوانی و جوانی و انتظارات مقام معظم رهبری از جوان ایرانی)، چ سیزدهم، انتشارات شهید کاظمی، ۱۳۹۵ ش.
۶. خامنه‌ای، سید علی، بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران ۲۲/۱۱/۱۳۹۷.
۷. دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳ آبان ۱۳۶۸ ش.
۸. بیانات در جمع فرماندهان مسئولان و پرسنل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیروی انتظامی روز پاسدار، ۱۳۷۴/۱۰/۵.
۹. بیانات در جمع دانشجویان دانشگاه امیرکبیر ۱۳۷۹/۱۲/۹.
۱۰. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۷۸/۹/۲۶.
۱۱. بیانات در دیدار با گروهی از روحانیون و مردم رفسنجان، ۱۳۶۸/۷/۲۱.
۱۲. بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۰/۵/۱۹.

۱۳. _____، بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت (علیهم‌السلام) ۱۳۷۸/۴/۴
۱۴. _____، بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۷/۳/۱۴
۱۵. _____، دیدار با اقشار مختلف از مردم قم ۱۳۷۱/۱۰/۱۹
۱۶. _____، بیانات ۱۴ خرداد ۱۳۹۱
۱۷. رضایی اصفهانی، محمدعلی، تفسیر قرآن مهر، قم، پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، چاپ اول، ۱۳۸۷ ش.
۱۸. طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، قم، چاپ پنجم، ۱۳۷۴ ش.
۱۹. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، تهران، ناصر خسرو، چاپ سوم، ۱۳۷۲ ش.
۲۰. شریف‌الرضی، محمد بن حسین، نهج‌البلاغه (للصیحی صالح)، قم، هجرت، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.
۲۱. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ اول، ۱۳۸۸ ش.
۲۲. قرشی بنابی، علی‌اکبر، تفسیر احسن‌الحديث، تهران، بنیاد بعثت، مرکز چاپ و نشر، چاپ دوم، ۱۳۷۵ ش.
۲۳. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، قم، دارالحدیث، چاپ اول، ۱۴۲۹ ق.
۲۴. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ش.
۲۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الإسلامیة، چاپ دهم، ۱۳۷۱ ش.

۲۶. نگرش موضوعی بر وصیت‌نامه سیاسی الهی امام خمینی (ره)، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ هفتم، ۱۳۷۸.
۲۷. وصیت‌نامه سیاسی الهی امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸.
۲۸. - KHAMENEI.IR - پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت امام

خامنه‌ای

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Bibliography

- Quran –e – Karim (Th Holy Quran)*, Translated by Ayatollah Makarem Shirazi.
۱. *A Thematic Approach to the Divine Political Will Testament of Imam Khomeini (RA)*, Tehran: Imam Khomeini Publications and Publications Organization, ۷th Edition, ۱۸۷۸ SH (۱۹۹۹ CE).
  ۲. Heydari, Asma, *No Stopping (Characteristics of Adolescence and Youth and the Expectations of the Supreme Leader from Iranian Youth)*, ۱۳th Edition, Shahid Kazemi Publications, ۱۳۹۵ SH (۲۰۱۶ CE).
  ۳. Hosseini Hamadani, Mohammad, *Bright Lights in Quran Interpretation*, Tehran: Lotfi, ۱st Edition, ۱۴۰۴ SH (۲۰۲۵ CE).
  ۴. Khamenei, Seyyed Ali, *Meeting with Students and Scholars*, ۱۳ Aban ۱۳۶۸ SH (۰۴/۱۱/۱۹۸۹ CE).
  ۵. Khamenei, Seyyed Ali, *Meeting with Various Sections of the People of Qom*, ۱۹/۱۰/۱۳۷۱ SH (۰۹/۱۰/۱۹۹۳ CE).
  ۶. Khamenei, Seyyed Ali, *Statement "Second Step of the Islamic Revolution" Addressed to the Iranian Nation*, ۲۲/۱۱/۱۳۹۷ SH (۱۳/۰۲/۲۰۱۹ CE).
  ۷. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements among Commanders, Officials, and Personnel of the Islamic Revolutionary Guard Corps on the Day of Guards*, ۵/۱۰/۱۳۷۴ SH (۲۶/۱۲/۱۹۹۵ CE).
  ۸. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements among Students of Amirkabir University*, ۹/۱۲/۱۳۷۹ SH (۲۹/۰۲/۲۰۰۱ CE).

۹. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements in a Meeting with a Group of Clerics and People of Rafsanjan*, ۲۱/۷/۱۳۶۸ SH (۱۲/۱۰/۱۹۸۹ CE).
۱۰. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements in a Meeting with a Group of Eulogists of Ahl al-Bayt (AS)*, ۴/۴/۱۳۷۸ SH (۲۵/۰۶/۱۹۹۹ CE).
۱۱. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements in a Meeting with a Group of Students*, ۱۹/۵/۱۳۹۰ SH (۰۹/۰۸/۲۰۱۱ CE).
۱۲. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements in Friday Prayer Sermons in Tehran*, ۲۶۹۹/۱۳۷۸ SH (۱۸/۱۲/۱۹۹۹ CE).
۱۳. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements in the Ceremony Commemorating the Nineteenth Anniversary of the Demise of Imam Khomeini (RA)*, ۱۴۳۳/۱۳۸۷ SH (۰۳/۰۶/۲۰۰۸ CE).
۱۴. Khamenei, Seyyed Ali, *Statements on ۱۴ Khordad ۱۳۹۱ SH*, (۰۴/۰۶/۲۰۱۲ CE).
۱۵. khamenei.ir- Office for Preservation and Publication of the Works of Imam Khamenei.
۱۶. Kulayni, Muhammad ibn Ya'qub, *Al-Kafi*, Qom: Dar al-Hadith, ۱st Edition, ۱۴۲۹ AH (۲۰۰۸ CE).
۱۷. Majlisi, Mohammad Baqer, *Bihar al-Anwar*, Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, ۲nd Edition, ۱۴۰۳ SH (۱۹۸۲ CE).
۱۸. Makarem Shirazi, Naser, *Tafsir Nemouneh*, Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah, ۱۰th Edition, ۱۳۷۱ SH (۱۹۹۲ CE).
۱۹. Pourfazeli, Seyyed Amir, *Enemy Recognition (From the Perspective of Ayatollah Imam Khamenei)*, Tehran: Islamic Revolution Publications, ۷th Edition, ۱۹۹۶ SH (۲۰۱۷ CE).

۲۰. Qara'ati, Mohsen, *Tafsir-e Noor*, Tehran: Cultural Center for Quranic Lessons, ۱st Edition, ۱۸۸۸ SH (۲۰۰۹ CE).
۲۱. Qarashi Bonabi, Ali Akbar, *Tafsir Ahsan al-Hadith*, Tehran: Bonyad-e Ba'thath, ۲nd Edition, ۱۳۷۵ SH (۱۹۹۶ CE).
۲۲. Rezaei Esfahani, Mohammad Ali, *Tafsir Quran Mehr*, Qom: Quranic Interpretation and Sciences Research, ۱st Edition, ۱۳۸۷ SH (۲۰۰۸ CE).
۲۳. Sharif al-Razi, Mohammad ibn Hussein, *Nahj al-Balagha (by Sobhi Saleh)*, Qom: Hijrat, ۱st Edition, ۱۴۱۴ AH (۱۳۳۳ CE).
۲۴. Tabarsi, Fadl ibn Hassan, *Majma al-Bayan fi Tafsir al-Quran*, Tehran: Naser Khosrow, ۳rd Edition, ۱۳۷۲ SH (۱۹۹۳ CE).
۲۵. Tabatabai, Mohammad Hussein, *Tafsir al-Mizan*, Qom: Qom Seminary Teachers Society, ۵th Edition, ۱۳۷۴ SH (۱۹۹۵ CE).
۲۶. Tamimi Amadi, Abdul Wahid ibn Muhammad, *Ghurar al-Hikam wa Durar al-Kalim (Nuggets of Wisdom and Pearls of Speech)*, Qom: Dar al-Kitab al-Islami, ۲nd Edition, ۱۴۱۰ AH (۱۹۸۹ CE).
۲۷. Tehrani Pour, Hadi, *Characteristics of the Real Followers of the Prophet (PBUH) from the Perspective of the Quran (Level ۳/MPhil Thesis)*, Quranic Sciences and Interpretation Center, Qom Seminary, Defended in December ۱۳۹۹ SH (۲۰۲۰ CE).
۲۸. *The Divine Political Will Testament of Imam Khomeini (RA)*, ۱۳۷۸ SH (۱۹۹۹ CE).